

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Криворізький державний педагогічний університет
Кафедра педагогіки і психології

*ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
РЕФОРМУВАННЯ ШКОЛИ*

Збірник наукових та науково-методичних праць
кафедри педагогіки і психології
Криворізького державного педагогічного університету

Випуск 1

Кривий Ріг
2002

практического симпозиума. 8-10 октября 2001. – М.: Институт психологии РАН.

5. С п и р и н Л. Ф. Основы педагогического анализа. - Ярославль; 1985.

6. Ф у л л а н М. Сили змін. - Львів, 2001.

ІНДИВІДУАЛЬНА ВИХОВНА ТА ПСИХОКОРЕКЦІЙНА РОБОТА ПРИ РОЗВ'ЯЗАННІ ПОВЕДІНКОВИХ ПРОБЛЕМ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІСІ

**О. П. Шестопалова,
Т. В. Шевченко**

Оновлення змісту освіти висуває нові вимоги до показників сформованості вихованості школяра. Насамперед типовою проблемою, з якою зустрічаються вчителі, вихователі та батьки молодших школярів слабке виявлення довільності керування психічними процесами (увагою, запам'ятовуванням) та поведінкою. Досить часто це описується типовими скаргами: "Неуважний, нестаранний, неслухняний". Реальна психологічна картина такого порушення набагато складніша. Оптимізація індивідуального виховного впливу на дітей з такими проблемами потребує як психолого-педагогічного інформування вчителів та батьків про глибинні механізми таких порушень, так і конкретних рекомендацій з реалізації виховних та психокорекційних впливів.

Реформування школи та змісту освіти передбачає перехід до нової гуманістично-інноваційної філософії освіти. У проєкті "Концепції громадського виховання особистості в умовах розвитку української державності" вказується, що необхідно забезпечити психолого-педагогічний всеобуч батьків для підвищення ролі родинного виховання, а серед методів і форм громадського виховання пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії. До таких методів належать ситуаційно-рольові ігри, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером.

Допомогу в організації таких форм громадського виховання, психолого-педагогічного консультування вчителів, вихователів та батьків повинні надати шкільні психологічні служби. Професія практичного психолога в закладах освіти, зокрема при організації психологічної служби початкової школи, дедалі стає масовою, зростають вимоги до такого фахівця. До нього надходять різні запити, які можна класифікувати за суб'єктом, що звертається за допомогою. Адміністрація закладів освіти, вчителі, вихователі звертаються за допомогою у виявленні причин поганої успішності чи недисциплінованості, у складанні програми роботи з "важкими" класами. Батьки звертаються за допомогою з приводу поведінкових проблем дитини, налагодження з ним контакту та налагодження взаєморозуміння з педагогом. У роботі психолога треба не тільки виділити психологічну проблему, отримавши запит від дорослого чи дитини, насамперед, необхідно в результаті діагностичного дослідження сформулювати висновок, що стосується єдиного конкретного випадку.

Слід окремо підкреслити різницю в завданнях діагностичної роботи психологів-дослідників, тобто наукових працівників і дитячих психологів-практиків. Так, І. Шванцара стверджує, що основним завданням психологів, які займаються практичними проблемами в різних дитячих закладах, є не накопичування психологічних даних, а «обнаружение искомого, т. е. ответа на вопросы, вызвавшие исследование, и на дальнейшие, которые из него вытекают. Последнее задание, несомненно, бывает зачастую гораздо более затруднительным, чем собиране результатов для целей исследования» [Шванцара 1975: 65].

Якщо завдання перших — встановити певні закономірності психічного розвитку, то мета других — відповідати на конкретне питання, виявити причину конкретного психологічного явища. При цьому діагностика причин — не самоціль для практичного психолога, вона завжди підпорядкована головному завданню — розробці рекомендацій з розвитку тих чи інших здібностей дитини, психокорекції ний вплив, що спрямований на подолання труднощів і порушень розвитку. Психодіагностика в закладах освіти має бути тісно пов'язаною з педагогічною проблематикою, в

цьому її основний зміст. Вона завжди передбачає, в кінці кінців, вибір найбільш вдалого педагогічного впливу, а також створення тих чи інших психологічних умов.

Таким чином, одним з найважливіших завдань практичного психолога є відповідь не тільки на питання "Чому?", а й на питання "Що слід зробити, щоб змінити явище, що викликає занепокоєння?". Останнє завдання у вітчизняній психології розроблено недостатньо, бо традиційно проблема формування стратегії психологічного впливу залишалась за кадром фундаментальних психологічних досліджень, або ж ці рекомендації мали дуже широкий, невизначений характер.

Комплексно досліджувати окремі поведінкові проблеми з метою вчасної діагностики та формування психокорекційної програми – актуальне завдання сучасної практичної психології. Одним з таких завдань є формування у дітей молодших класів вміння самостійно приймати рішення й усвідомлювати необхідність відповідних дій, тобто виявляти відповідальність.

Термін "самостійність" – один з найбільш широковживаних у літературі з дитячої психології та психотерапії і є по суті ключовим словом, за яким дитячі практичні психологи впізнають один одного. Намагання психологів професійно забезпечити дитячу самостійність, розвивати саморегуляцію його поведінки та діяльності; підтримання здібності дитини до незалежних дій та суджень, до дій без сторонньої допомоги свідчать про те, що практичні психологи поділяють та створюють цінності сучасної європейської культури, для якої ініціативність, вміння приймати самостійні рішення та реалізовувати їх є однією з головних людських чеснот.

Дитячу самостійність можна зрозуміти як здібність дитини діяти без допомоги дорослого, як кінець інтеріоризації дії. Будь-яка дія: розв'язування задач, прибирання власної кімнати – стає самостійною, коли засвоюється її зміст, засоби та його операційний склад. Інтерпсихічна взаємодія дорослого і дитини відмирає, виконавши своє завдання. Таким чином, дія самостійна – дія інтрапсихічна. Проте, в цьому процесі є певний парадокс: зростання самостійності мало супроводжуватися зростанням його

умілості. Насправді, можна побачити таку картину: перехід до самостійних дій спостерігається ще до того, як інтеріоризація завершена. Дитина ще не оволоділа змістом та способами дії, але вже оволоділа ініціативою в побудові взаємодії з дорослим. Таке стає можливим завдяки тому, що дитина оволодіває спілкуванням в діяльності, в неї є здорова природна жага навчитись чомусь самостійно.

Чому ж ми не завжди бачимо таку самостійність у виконанні учбових завдань чи домашніх обов'язків? Причина, очевидно, в тому, що така самостійність потребує особливої уваги та підтримки з боку дорослих, щоб не загасити, не згубити її, що називається "на корню". Це завдання повинне вирішуватись за рахунок пропаганди психолого-педагогічних знань. У США тисячі вчителів та батьків пройшли так звані тренінги вчительської чи батьківської ефективності.

У Концепції громадянського виховання України звертається увага на відновлення народних університетів чи інших форм пропаганди психолого-педагогічних знань. При роботі з практичним запитом з боку батьків чи вчителів, в основі якого лежить порушення, слабкий розвиток саморегуляції та самостійності, акцент треба робити як на формування правильних уявлень про дитячу самостійність у батьків та вчителів на індивідуальній психокорекційній роботі. Остання має складатися з двох частин: власне психокорекційної, яка здійснюється специфічними методами самим практичним психологом, і педагогічної, яка здійснюється зацікавленими особами (вчителями, вихователями батьками) під керівництвом і при допомозі психолога.

Щодо проблеми формування відповідальності та самостійності, то вона повинна ґрунтуватися на чіткому розуміння внутрішньої психологічної структури того особистісного утворення, що сприяє відповідальності за свої дії та життя в цілому. У дитячому розвитку можна умовно виділити декілька рівнів чи компонентів у формуванні відповідальності: розуміння задачі (її виділення); прийняття її як завдання, що має особистісний смисл; самостійне мотивування своїх дій та їх

наступне планування (прийняття рішення). Зрозуміло, що для дитини самостійність в цих етапах носить відносний характер, бо самі завдання все ж таки часто задаються ззовні дорослими.

Розуміння завдання означає, що дитина знає, що вона має зробити і як це робиться. Те, що з боку батьків є лінощами чи безвідповідальністю, може насправді бути наслідком неповного розуміння завдання. Буває, що дитина заходиться виконувати якийсь завдання, а потім з'ясується, що дорослі бажали зовсім іншого. Наприклад, давши завдання; прополоти городні рядочки, батьки з подивом бачать, що дитина трохи розрихлила землю, проте майже не знищила бур'янів. Буває, що дорослий чи дитина однаково розуміє поставлене завдання, проте дитина не володіє якоюсь операцією чи щось не знає. Часто це спостерігається при самостійних спробах дитини щось приготувати, випрати чи випрасувати. Для чіткого розуміння завдання потрібно, щоб дитина і дорослий все обговорили між собою. Якщо ж для батьків це завдання доступне, то в навчальному процесі це не завжди можливо, і результати такої неузгодженості позначаються на недосконалій роботі з текстовим матеріалом, математичними чи граматичними завданнями. Подолання недостатньої сформованості учбової діяльності, низької самостійності та відповідальності в навчанні стає, як правило, типовим професійним завданням практичного психолога закладів освіти. Дорослий при будь-яких завданнях повинен чітко позначити його об'єм і умови, при яких вони вважаються виконаними. Це легко зробити, коли дорослі знають досвід дитини і виходячи з нього формулюють завдання. Необхідно привчати одразу ж задавати запитання, якщо щось для дитини незрозуміле.

Другим компонентом відповідальності є прийняття завдання, що передбачає не стільки слухняність, скільки відповідальність. Остання може проявитись, коли перед дитиною є вибір, що саме треба зробити з виконання завдання і в якому порядку. Анкетування батьків, що зверталися за психологічною допомогою, показує, що виявлення самостійності в різних видах діяльності дітей є таким :

Таблиця 1

Пізнавальна діяльність

Види діяльності, в якій дитина самостійна та ініціативна	Кількість дітей			
	7-11 років		11-15 років	
	хлопч.	дівч.	хлопч.	дівч.
Домашня самопідготовка	27%	34%	56%	62%
Участь у гуртках, клубах, хобі	44%	35%	51%	71%
Позакласне читання, робота з різними інформаційними джерелами	14%	22%	17%	31%

Таблиця 2

Участь дітей у домашній роботі

Види діяльності, в якій дитина самостійна та ініціативна	Кількість дітей			
	7-11 років		11-15 років	
	хлопч.	дівч.	хлопч.	дівч.
Гігієнічні навички	43%	57%	58%	89%
Прибирання кімнати чи свого куточка	14%	28%	56%	72%
Постійні доручення в межах родини	17%	24%	37%	84%
Підтримання одягу в порядку				
а) чищення, розвішування	29%	33%	28%	37%
б) прання, прасування	11%	17%	35%	75%

Як видно з таблиці 1, рівень самостійності в пізнавальній діяльності найвищий при відвідуванні гуртків, клубів чи в

заняттях за інтересами, низький – в позакласному читанні та роботі з іншими інформаційними джерелами (енциклопедії, довідники, журнали, Інтернет). Однак, якщо користування Інтернетом чи читання науково-популярних журналів є захопленням (хобі), то рівень самостійності тут також високий. Проте, в будь-якому разі, в домашній самопідготовці лише 62% дівчаток підліткового віку не потребують контролю з боку дорослих, і це найкращій показник. Інші показники для дітей молодшого шкільного віку та хлопчаків підліткового, м'яко кажучи, невисокі.

Щодо виявлення самостійності в домашній праці (таблиця 2), то в цьому напрямку показники ще гірші. Виразна різниця між навичками догляду за одягом між дівчатами та хлопцями в обох вікових групах. Неважко здогадатися, що крім недостатньої самостійності, таких хлопчиків нібито "програмують" на конфлікти та негаразди в їх майбутніх шлюбах стосовно розподілу домашніх обов'язків. Дані опитування, проведеного Елізабет Крейсі серед мешканців штату Вашингтону в 1989 році, показують, що американські підлітки в середньому в 14 років самостійно, без нагадувань слідкують за своїм одягом, це роблять як хлопчики, так й дівчатка (54%).

Формування самостійності передбачає послідовність етапів, змістом яких є формування вмінь приймати рішення та розв'язувати проблеми; мотивувати свої дії. Почуття відповідальності розвивається і в домашніх обов'язках, і у вирішенні завдань і прийманні рішень в нестандартних життєвих ситуацій.

Формування відповідальності у виконанні домашньої роботи складається з розв'язання послідовності виховних завдань, які полягають у впорядкуванні робочого часу за допомогою щоденника й тижневика, навичок раціональної організації робочого місця та вироблення індивідуального стилю розумової діяльності при сприйманні текстового матеріалу та його засвоєння, згідно провідного каналу сприймання інформації (візуальний, аудіальний, дигітальний, тощо).

Окремим завданням є формування навичок писемного мовлення, коли потрібно послідовно висловити думки з приводу

певного питання (твір, реферат, виступ).

Можна виділити три рівні допомоги дитині з боку дорослого:

- 1) дитина виконує щось разом з дорослими;
- 2) є необхідність у контролі та нагадуванні з боку дорослого, проте дитина оволоділа і змістом, і операційним складом дії;
- 3) дитина виконує певну дію (доручення) без контролю та нагадування з боку дорослого.

Необхідність проходження цих етапів ілюструє той простий факт, що саморегуляція як механізм діяльності та відповідальність, як риса характеру, не візьмуться, як Хотабич з глечика, а потребують терплячої та послідовної виховної чи психокорекційної роботи. Щодо заохочень при виконанні необхідних дій та доручень, то не будемо забувати, що будь-яка позитивна звичка спирається на систему умовно-рефлекторних зв'язків і вимагає підкріплення та тренувального періоду. Згадаємо, що навіть дорослі люди не можуть позбутися ваги чи кинути палити без допомоги психотерапевта чи друзів. Як засіб заохочення можна обирати все, в чому в дитини є потреба чи вона хоче. Це може бути й усне заохочення, пільги, гроші, солодощі, іграшки, похід у якийсь розважальний заклад, тощо. Суттєвим при цьому є те, що вид заохочення повинен бути значущим саме для дитини, а не для батьків. Тоді він дійсно має набути високого мотивуючого значення.

У здійсненні психокорекційної програми в її психологічній та педагогічній частині можуть виникнути природні труднощі й проблеми. Коротко охарактеризуємо їх:

- 1) нечітко сформульовані вимоги до якості виконання дії та її операційного складу;
- 2) не використовується певна система нагадувань (нехтування другим рівнем формування самостійності);
- 3) дитина вважає цю роботу непотрібною чи дуже непривабливою: "Я цього терпіти не можу." Остання проблема вимагає особливої уваги, бо вміння виконувати нецікаві справи є складовою виховання саморегуляції та вольових дій.

Діти шкільного віку проводять більше третини свого часу в школі. Для одних дітей це час захоплюючої подорожі у світ знань,

для інших – це час, що стомлює, забирає сили та принижує гідність. Якщо вдало вибрати школу, то можна сподіватися, що навчання прийде до душі дитині. Але, навіть у цьому випадку дитина, перш за все, повинна знати, як потрібно вчитися, як пристосуватися до одноліток та вчителів; також необхідно, щоб методи, що використовують у школі, були адекватними стилю навчання, що притаманний вашій дитині.

Практично всі батьки хочуть, щоб їх діти ходили в хороші школи, але погляди батьків та педагогів відносно того, чому треба навчати дітей у школі, суттєво відрізняються. Різні батьки висувають різні вимоги до школи. Деякі хочуть, щоб їх діти отримали ґрунтовні знання і набули необхідні навички – навчилися читати, рахувати, засвоїли основи природничих наук. Інші вважають, що їх діти повинні отримувати гарні оцінки, бо це необхідно для вступу до інституту чи отримання престижної роботи. Є і такі батьки, яких об'єм отриманих знань не цікавить взагалі, а перш за все, вони переймаються як саме треба вчитися та отримувати від цього задоволення. Окремі школярі з легкістю засвоюють цікаві для них академічні знання, але їм важко спілкуватися з однолітками. Батьки таких дітей, можливо, будуть більше зацікавлені в тому, щоб їх діти навчилися спілкуватися з людьми. Комуś практично все одно, що вивчають їх діти, - аби у них було все гаразд.

Таким чином мотивація батьків різна, тому важко говорити про формування повноцінної мотивації учбової діяльності у самих маленьких школярів. Дитина повинна вчитися й вчитись добре - в цьому переконана більшість батьків. Однак, чи потрібно це самим дітям, або, інакше кажучи, чи ставиться завдання формування особистісного змісту навчання в доступних молодшому школяру формах? Таке завдання не має автоматичного розв'язання, як би не хотілось цього дорослим.

Які ж шляхи її розв'язання ми передбачаємо у виховній роботі? На наш погляд, узагальненим принципом формування самостійності та повноцінної мотивації учбової діяльності є врахування реальних вікових особливостей розвитку довірливості психічних процесів та можливостей, планування власної діяльності

у молодшого школяра.

Діти в цьому віці мають обмежені можливості для саморегуляції з допомогою слова (повчань, бесід, вказівок). Вони засвоюють операційний склад багатьох дій, в тому числі, і учбових. Для формування самостійності в навчанні важливий поведінковий підхід. Стимуляція бажаної поведінки й правильне розуміння тих труднощів з якими зіштовхується дитина – ось шлях до самостійності в навчанні. Наприклад, якщо дитина отримує невисокі оцінки, але засвоює необхідні знання і йому подобається школа, то можна спробувати підвищити рівень його домагань у навчанні. Якщо основна ціль учня – оцінки, то можна знайти спосіб допомогти дитині підвищити успішність. Якщо батьки вважають важливим процес навчання саме такий, тоді вам краще обговорювати з дитиною те, що вона зараз вивчає, не акцентуючи уваги на оцінках.

Вправа "Визначення цілі навчання дітей у школі" може допомогти визначити, що саме головне для дорослих.

Для більшості шкіл ідеальним є такий тип учня: помірно допитливий, працелюбний, тихий, уміє зосередитись у будь-якій ситуації. Такий учень не залежить від оточуючого середовища та легко засвоює як письмовий, так і усний матеріал. Тільки дуже небагато людей можуть поєднувати у собі такі якості. Для кожної людини притаманний свій особистий стиль навчання. А те, які саме умови створені для людини, набагато більше впливає на процес навчання, ніж колись передбачалося.

Існують проблеми самостійного планування, з якими школярі зустрічаються найчастіше при виконанні домашнього завдання. Але всі ці проблеми можна подолати, бо є багато варіантів їх вирішення.

Допоможіть дітям розробити систему запису домашніх завдань. Слідкуйте за тим, щоб вони регулярно її використовували та заохочуйте їх за це. Продовжуйте дотримуватися вироблених правил до тих пір, доки діти набудуть звичку занотовувати домашнє завдання самостійно. Відсутність записів домашнього завдання дитина може використовувати для виправдання того, що він не працює вдома. Якщо виправдання буде прийнято, то дитині взагалі немає сенсу запам'ятовувати про те, що йому необхідно щось записати.

ВПРАВА**Визначення мети навчання дітей у школі****Інструкція**

Прочитайте кожен вислів і висловіть своє ставлення до нього.

З = в захваті

Д = задоволений

Н = ставлюсь нейтрально

Т = стурбований

С = засмучений

Ваша дитина:

	З	Д	Н	С	Т
1) потрапила у список відмінників;	[]	[]	[]	[]	[]
2) вибрана старшим у своїй групі;	[]	[]	[]	[]	[]
3) була помічена схильність до брехні	[]	[]	[]	[]	[]
4) отримав з математики лише 12 балів	[]	[]	[]	[]	[]
5) тихий, обережний, посередній;	[]	[]	[]	[]	[]
6) виграв міський конкурс в олімпіаді з мови;	[]	[]	[]	[]	[]
7) приходиться додому і розв'язує рівняння, що вивчали в класі;	[]	[]	[]	[]	[]
8) хоче ходити в шкільний предметний гурток, щоб займатися біологією;	[]	[]	[]	[]	[]
9) телефонує однокласнику, щоб обговорити спільне завдання;	[]	[]	[]	[]	[]
10) ударив іншу дитину в шкільному дворі.	[]	[]	[]	[]	[]

Коментарі:

Висловлювання під номерами 1, 4, 6 – вам потрібні гарні оцінки; висловлювання під номерами 7 та 8 – вважаєте, що хороші знання саме головне; висловлювання під номерами 2 і 9 – бажаєте, щоб дитина навчилася спілкуватися; висловлювання під номерами 3, 5, 10 вказують на небезпечні тенденції.

Проблеми у дітей можуть виникнути тому, що вони не розуміють, як правильно треба виконувати домашнє завдання. Скоріше за все, учень або не уважно читає всі пункти завдання, або не може

збагнути їх зміст. Якщо дитина прочитала двічі завдання, але нічого не зрозуміла, запропонуйте прочитати його вголос. Якщо навіть після цього йому не все зрозуміло, запитайте в нього, яка саме частина викликає труднощі.

Можливо, значно скоротиться кількість помилок при виконанні завдань з математики, якщо дитина буде їх виконувати спочатку (доки ще не замориться) і буде уважно переписувати умову задачі. Більшість школярів краще розв'язують приклади, особливо задачі, якщо записують всі розрахунки (навіть ті, які можна виконати подумки) і в кінці перевіряють свою роботу. Коли домашнє завдання виконано, необхідно перевірити всю роботу і підкреслити всі помилки. Через деякий час ви зможете визначити, які помилки зустрічаються у вашої дитини найчастіше. Поступово навчіть дитину перевіряти свою роботу самостійно. Спочатку відокремлюйте кожну помилку, потім відмічайте лише рядок, в якому міститься помилка, і, нарешті, вказуйте лише кількість помилок на сторінці.

Багато людей ніяковіють, коли від них вимагають що-небудь написати. Більшість професіоналів пера вважають, що "комплекс людини, що пише", – явище, що має мало спільного з лінню чи відсутністю зацікавленості. Тут вся справа в побоюванні: люди бояться почати писати щось нове; їм здається, що вони напишуть щось не так гарно, як бажають. У спеціальній літературі для починаючих письменників дається декілька рекомендацій, якими з успіхом можуть скористатися й учні.

Впорядкуйте робоче місце дитини: оберіть таке місце, де вона буде менш за все відволікатися. Воно повинне бути розташоване окремо, але не наодинці. Зберігайте там все необхідне для роботи: олівці, папір, словник, чернетки і навіть склянку з водою, якщо потрібно. Розташуйте все так, щоб учень міг сісти і одразу почати працювати.

Почніть з чернетки. Багато-хто "сидить" на одному місці саме тому, що намагаються зразу писати начисто. Більшість письменників вважають, що краще спочатку записувати думки так, як вони приходять у голову, а потім вже працювати над послідовністю речень, синтаксисом та орфографією. При написанні зручніше залишати один рядок (можна навіть два), щоб зручніше було додавати коментарі та виправлення.

Пишіть кожного дня. Писати легше, якщо робити це кожен день, бо виробляється звичка. Для дітей буде досить 5-ти хвилин. Можливо, дитині буде легше почати, якщо вона буде писати про те, що знає і подобає.

Якщо дитині важко писати на запропоновану тему, нехай напише все, що спадає на думку. Працювати над написанням творів в молодших класах необхідно систематично. Виберіть такий час, коли дитина ще сповнена сили. Цей період часу можна буде поступово збільшувати з огляду на те, як дитина буде засвоювати навички інсценного мовлення.

Для деяких школярів простіше спочатку розповісти кому-небудь те, про що вони збираються писати, а потім вже зафіксувати це на папері. На початковому етапі батьки можуть записати все, що розповіла дитина. Потім нехай він це робить самостійно – говорить для запису на магнітофон, потім записує в зошит.

Перепишіть абзац чи сторінку, котра вам сподобалась. Іноді сам процес написання є хорошим стимулом для створення власних ідей. Школяр ще раз може написати те, що вже писав, або списати шматок тексту з книжки.

Вчіться зупиняти роботу. Якщо завдання дуже велике, відкладіть роботу, доки у вас є ще ідеї, але не чекайте, доки вони всі зникнуть. Краще зробити перерву в роботі після того, коли ви почали новий розділ чи намітили, що будете робити далі.

Коли робота зайшла в „глухий кут”, краще встати з-за столу і зробити які-небудь фізичні вправи або прополоти бур'ян у садку, покидати м'яч в баскетбольний кошик, прибрати в кімнаті.

Все, про що ми говорили, передбачає, що дитина вже знає, про що вона буде писати. Якщо ж у дитини немає достатньої кількості інформації, нехай вона пише спочатку те, що може, а потім займається пошуком необхідного матеріалу. Можна з самого початку зайнятися пошуком інформації, а потім вже працювати над твором. Знання того, що практично у всіх, хто займається письменництвом, – у професіоналів і непрофесіоналів – виникають труднощі, дуже допоможе будь-якій дитині. Підкажіть учневі, що саме головне – примусити себе почати працювати.

Перейти до роботи буває набагато легше, коли дитина розуміє

зміст і мету навчання, знає, як потрібно організувати учбовий процес (виходячи із особливостей власного стилю навчання). У поданих рекомендаціях показано, як правильно визначити мету навчання і як подолати спільні для всіх проблеми, що виникають при виконанні домашнього завдання.

Типовою проблемою молодшого школяра є недосконалі навички читання і, як результат, практична відсутність самостійного читання як виду пізнавальної діяльності. Складність проблеми полягає в тому, що сучасне покоління школярів перебуває в умовах "екранного засобу" подачі інформації, враховуючи чисельні телевізійні канали, комп'ютерні програми, зокрема ігрові та Інтернет. Якщо далі піде так, ми можемо зіштовхнутися з проблемою "функціональної неписьменності" молоді і будемо вимушені навчати, наприклад, молодих солдат користуватися складною військовою технікою через "книжку з малюнками". Як результат, однією з центральних завдань пізнавальної активності є формування навичок самостійного здобуття знань із використанням різних джерел: підручники, довідники, словники, науково-популярні видання для малечі, тощо. Книжкове видання в цьому напрямку на стоїть на місці. Проблема полягає в тому, що батьки й вчителі повинні чітко зрозуміти-така самостійність молодшого школяра є результатом терплячої й тривалої роботи з ним. Така робота полягає в формуванні читацького смаку, сприятливої атмосфери в родині, час від часу читання вголос книги дорослими для дитини, а й іноді спеціальної колекційної роботи у випадку серйозних порушень сприймання й уваги у школяра. Остання задача є предметом роботи психолога-практика і логопеда.

Таким чином, загальними висновками до накресленої теми є такі ствердження:

- ✓ саморегуляція є тим механізмом й одночасно слабкою ланкою у формуванні дитячої особистості;
- ✓ формування цього механізму йде у різних видах діяльності дитини-пізнавальній, ігровій, роботі по самообслуговуванню, домашніх обов'язках;
- ✓ формування навичок самостійної поведінки передбачає певні етапи та принципи проведення виховного впливу;

- ✓ батьки та вчителі молодших школярів повинні мати чітке уявлення про вікові межі розвитку самостійності, шляхи й прийоми її формування;
- ✓ виховний вплив з формування саморегуляції поєднує когнітивний та поведінковий компонент з акцентом на останньому.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Лупан Сесиль. Поверь в свое дитя. – М., 1993. – 206 с.

2. Непомнящая Н. И. Становление личности ребенка 6-7 лет. – М., 1992. – 320 с.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ ДІТЕЙ ШЕСТИРІЧНОГО ВІКУ ТА УМОВИ ЇХ РОЗВИТКУ

С. Ф. Устименко

У зв'язку з переходом до навчання у школах України дітей шестирічного віку знову особливої актуальності набула проблема психологічної готовності дитини до навчання. У цей час змінюється, кажучи словами Л.С.Виготського, соціальна ситуація розвитку дитини, яка виражає нову систему ставлення до навколишнього світу, інших людей, самої себе. Під соціальною ситуацією розвитку Л.С.Виготський розумів „...своєрідне, специфічне для даного віку, виключне, єдине і неповторне відношення між дитиною і оточуючою її дійсністю, насамперед соціальною” [1, 258]. Саме соціальна ситуація розвитку, на його думку, цілком і повністю визначає форми і шлях розвитку дитини нових властивостей. Особливостями соціальної ситуації розвитку дітей шестирічного віку є те, що вони вперше починають займатися систематичною, соціально організованою діяльністю, що висуває великі вимоги до пізнавальної діяльності дитини та її саморегуляції. Дитина поступово починає почувати себе